

Životní jubileum Niny Pavelčíkové

Apríl letošního roku byl významným dnem naší milé kolegyně Niny Pavelčíkové. Oslavila významné životní jubileum. Jubileum těžko uvěřitelné vzhledem k její vizáži neprozrazující skutečné stáří, vzhledem k jejímu optimismu, aktivitě a neskutečné chuti pouštět se do stále nových výzkumných projektů. Odborné zhodnocení její vědecké práce by vyžadovalo podstatně větší prostor, proto mi dovoluňte pojmut tento text trošku osobněji.

Připomeňme si ve stručnosti životní dráhu Niny Pavelčíkové. Narodila se 1. dubna 1939 ve Zlíně do českožidovské rodiny. Léta okupace a obavy z dopadu perzekuce na její nejbližší byly zřejmě jedním z předpokladů pro pozdější odborný zájem o minority a především o romskou komunitu. Středoškolské vzdělání získala na Jedenáctileté střední škole v Kyjově a další profesní přípravu absolvovala na Vyšší pedagogické škole v Opavě. Tam se zrodil vztah k městu, v němž dlouhou dobu žila a k němuž má i dnes podle vlastních slov nejbližší. Její nadšení pro myšlenky komunismu, které představovaly i jistou generační revoltu, brzy oslabilo poznání reality, zejména průběhu poslední etapy kolektivizace v okolí jejího bydliště. V roce 1958 začala učit na základních školách na Hodonínsku, v Lipově a ve Velké nad Veličkou a současně pokračovala v dálkovém studiu na Filozofické fakultě tehdejší UJEP, dnes Masarykovy univerzity (dále FF MU) v Brně, oborů dějepis a ruština. Školní výuka dějepisu limitovaná ideologicky ji neuspokojovala, proto využila příležitost pracovat v Oblastním muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně (1963–1966), poté byla přijata do Slezského ústavu ČSAV v Opavě. V rámci aspirantury složila kandidátské zkoušky a roku 1970 ještě obhájila doktorskou práci na katedře historie Filozofické fakulty Palackého univerzity v Olomouci. Dokončenou kandidátskou disertací se jí však vzhledem ke změněné politické situaci už tehdy nepodařilo obhájit. Po dobu svého prvního působení ve Slezském ústavu, který se zaměřoval na výzkum průmyslových oblastí, Nina Pavelčíková odborně zkoumala ostravskou průmyslovou oblast v období Mnichova a v letech druhé světové války. Třebaže se s maximálním nasazením soustředila na vědecký výzkum, nemohla zůstat stranou dění v době tzv. pražského jara. Její angažmá ve prospěch obrodného procesu mělo pro ni však nepříznivé důsledky v podobě neobnovení pracovní smlouvy, a to měsíc před narozením dítěte. Po ukončení mateřské dovolené zůstala Nina Pavelčíková bez zaměstnání. Pracovala proto jako THP v Sigmě Opava, od roku 1983 jako referentka pro organizaci vnitřních vztahů ve stavebním družstvu.

Dovoluňte mi na chvíli přerušit líčení životního běhu jubilantky a připomenout si mé první setkání s ní.

Stalo se tak dva tři dny před tzv. sametovou revolucí v Praze nedaleko Masarykova nádraží. O Nině Pavelčíkové jsem slyšela od svého otce a také od jeho i její bývalé kolegyně ze Slezského ústavu Blanky Pitronové. Nicméně osobně jsem ji poznala v atmosféře, která v Praze předznamenávala následné dění, které jí nabídlo novou příležitost. Ninu jsem si představovala jako osudem zkoušenou ženu, k mému překvapení však přede mnou stála veselá, optimistická bytost, na níž nebylo vůbec znát prožitá trápení.

Sametová revoluce znamenala začátek další, a to velmi plodné fáze profesního života Niny Pavelčíkové. Rehabilitace jí umožnila návrat na pracoviště, které musela nedobrovolně opustit, ale především návrat k vědecké práci. Obhájila už hotovou disertační práci *Ostravská průmyslová oblast za nacistické okupace*, která se v roce 1990 dočkala publikování. Rozšířila svou badatelskou pozornost o témata související se zaměřením Slezského ústavu a začala sledovat i souvislosti s poválečným vývojem. Jmenujme alespoň změny v rozmístění a sociální skladbě populace českých zemí, specifické podmínky Hlučínska a postoje jeho obyvatel. Přispívala do monografií k dějinám měst a obcí regionu. V plné aktivitě a bez zohlednění předchozí perzekuce byla vzhledem k reorganizaci pracoviště donucena v 54 letech odejít do důchodu.

V roce 1995 se naše cesty setkaly na společném pracovišti, kterým se i pro Ninu Pavelčíkovou stala katedra historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Jubilantka si tak konečně splnila svůj sen vyučovat na vysoké škole. Po habilitaci na FF MU roku 2000 získala v roce 2004 profesuru na tehdy už své alma mater. V letech 2003–2013 vedla katedru historie. Jistě oprávněně si cení dobrých mezilidských vztahů, kterými se pracoviště za jejího působení ve vedoucí funkci vyznačovalo. Poskytovala příležitost k uplatnění mladým pedagogům a podporovala jejich odborný růst. Navázala na témata svého dřívějšího výzkumu, ale svůj zájem posunula především k poválečnému období. Zkušenost s dvojím obdobím politické nesvobody motivovala její odbornou prezentaci podstaty totalitních režimů i jejich projevů v různých oblastech života společnosti na příkladu některých lokalit regionu.

Hlavním badatelským tématem Niny Pavelčíkové se však stala tzv. romská otázka. Výsledkem výzkumu byly vedle početné řady studií publikovaných v domácích i zahraničních časopisech dvě monografie zásadního významu o Romech na Ostravsku a na teritoriu celých českých zemí v letech 1945–1989. Promyšlené adekvátních výzkumných metod jí vedlo k využití metody orální historie, pro jejíž aplikaci ve výzkumu každodennosti obyvatel regionů Moravy a Slezska získala řadu diplomantů a doktorandů. Patří

k uznávaným odborníkům na metodu orální historie. V současné době se v přesvědčení, že romskou otázku ve sledovaném úseku zmapovala dostatečně, koncentruje na téma proměn životního prostředí v ostravském regionu z historického pohledu. Ostrava je tak dalším městem, k němuž má velmi osobní vztah, nejen pro téměř čtvrtstoletí působení na zdejší univerzitě. Věnovala se výzkumu průběhu událostí klíčových mezníků našich dějin právě na tomto specifickém místě. Ovlivnila v tomto směru rovněž studenty středních škol spoluprací se sdružením PANT. Podílela se na monografiích o historii některých měst (Opava, Nový Jičín, Příbor), stranou její pozornosti nezůstaly ani zajímavé osobnosti. Za všechny jmenujme alespoň Huga Vavrečku. Nina Pavelčíková je autorkou šesti monografií, dvou vysokoškolských skript a mnoha desítek studií a článků v odborných časopisech, sbornících a kolektivních monografiích. Těšíme se na její paměti, které jsou již připraveny k vydání.

Je na místě připomenout i charakterové vlastnosti Niny Pavelčíkové. Je přátelská, snadno navazuje kontakty s mladými lidmi, dokáže vždy poradit, ať už v běžných životních situacích, nebo po stránce odborné. Neuvěřitelná je její připravenost reagovat na nové pracovní výzvy. Všichni, kdo ji známe, obdivujeme její schopnost se statečně vyrovnávat se zdravotními problémy a v tomto směru dávat příklad i nám ostatním. Jubilantce přejeme pevné zdraví, rodinnou pohodu a dostatek sil k naplnění jejího nejnovějšího badatelského zájmu.

Blažena Gracová

Těšínsko a střední Evropa po Velké válce 1918–1920. **25. ledna 2019, Ostrava.**

Před sto lety proběhl ve dnech 23.–30. ledna 1919 mezi nově ustanovenou Československou a Polskou republikou ozbrojený konflikt o sporné území Těšínska, historicky přináležejícího k zemím Koruny české, avšak osídleného z velké části obyvatelstvem hlásícím se k polské obcovací řeči. Právě výročí tohoto krátkého konfliktu, označovaného tradičně jako tzv. sedmidenní válka, se stalo hlavním impulsem ke konání mezinárodního workshopu *Těšínsko a střední Evropa po Velké válce 1918–1920*, jenž se uskutečnil s bohatým doprovodným programem 25. ledna 2019 v ostravském Centru Pant, které svými jedinečnými prostory přilákalo také posluchače a diskutující z řad veřejnosti. Pořádání workshopu se zhostily Československá obec legionářská (dále ČsOL) – jednota Ostrava 1, konkrétně její členové – pověřený předseda Martin Lokaj a Tomáš Rusek, a Katedra historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity (dále KHI FF OU) zastoupená Alešem Zářickým a osobou zdejšího doktoranda a hlavního iniciátora workshopu M. Lokaje.

Celodenní program workshopu, na kterém vystoupili historici z České republiky, Polska i Velké Británie, byl rozdělen do čtyř sekcí. Moderování jednotlivých

sekcí se zhostili zmínění M. Lokaj a T. Rusek, kteří společně s A. Zářickým a vedoucím KHI FF OU Petrem Popelkou přivítali všechny přítomné a oficiálně zahájili program workshopu. Ten skýtal velice pestrou paletu příspěvků týkajících se nejen sedmidenní války, ale také poválečného vývoje rozděleného Těšínska a umožnil náhled na události z vojenských, hospodářských, sociálních či národnostních hledisek. Jako hlavní řečník vystoupil britský historik Jim Beach, který hovořil o britských důstojnících dohodové komise působících po roce 1918 na Těšínsku. Zvláštní pozornost věnoval skotskému důstojníkovi Jamesi Royovi, který o svých zkušenostech s regionem a jeho obyvateli napsal roku 1921 knihu *Pole and Czech in Silesia* a jehož pravnuke Ian Dalziel byl přítomen v publiku. První blok doplnily obecnější příspěvky Ondřeje Koláře o pomníkové kultuře a proměně míst paměti sedmidenní války v meziválečném období a Jana Županiče a A. Zářického o proměnách šlechty na počátku 20. století a konkrétních vlivech rozdělení Těšínska na zdejší pozemkové vlastníky z řad aristokracie.

Také druhý blok příspěvků měl mezinárodní obsazení přednášejících. Příspěvky českých historiků Jiřího Šíla o pramenech k sedmidenní válce uložených ve fondech *Archiwum Akt Nowych* ve Varšavě a Jiřího Šerky o uvažovaném správním spojení tzv. velké Ostavy s částmi Těšínska v letech 1918–1920 doplnily výstupy polských historiků z Univerzity Śląskiego v Katovicích. Miłosz Skrzypek se zaměřil na fungování polského vládního orgánu na Těšínsku – Rady Narodowe Księstwa Cieszyńskiego, jeho kolega Lech Krzyżanowski pak hovořil o problematice organizaci soudnictví na sporném území Těšínska po rozpadu Rakousko-Uherska.

Po polední přestávce zazněl ve třetím bloku příspěvek o činnosti československého četnictva na Těšínsku bezprostředně po vyhlášení samostatného státu Ivany Kolářové, dále přiblížil Lukáš Lexa osudy unikátní Slovácké brigády, převelené ve dnech sedmidenní války na Těšínsko. Velký ohlas vyvolaly příspěvky polských historiků Stanisława Bialeckého a Daniela Korbela, kteří vystoupili v češtině. Bialecki hovořil o vnímání sedmidenního konfliktu na obou zneprátených stranách a D. Korbel poté přednesl zajímavý příspěvek o válečných zločinech sedmidenní války na straně československých jednotek, které do jisté míry demytizoval a na základě pramenné analýzy uvedl na pravou míru. Oba příspěvky byly ukázkou příkladného nestranného historického výzkumu nezatiženého politickými, národnostními či falešně vlasteneckými tendencemi, které dosud stále tíží práce týkající se československo-polského sporu o Těšínsko a pochopitelně vedly ke vzrušené diskuzi s veřejností.

Poslední blok workshopu obsahoval příspěvky regionálních archivářů a pracovníků muzeí, kteří proslovili své příspěvky zaměřené na analýzu vybraných

kronik z Ostravska mapujících události sporu o Těšínsko (Martin Juřica), na spory mezi českými a německými představiteli frýdecké radnice (Tomáš Adamec), na periferní pozici města Fryštátu po rozdělení Těšínska (Agáta Kravčíková) a také na prameny k sedmidenní válce ve sbírkách Muzea Těšínska (Martin Krůl a Lenka Nováková).

Program mezinárodního workshopu se na závěr symbolicky spojil s národní poutí ČsOL na Těšínsko, která se za hojně účasti konala ve dnech 25.–27. ledna 2019 a vydala se po stopách bojů a padlých sedmidenní války, při společném podvečerním pietním aktu v Husově sadu u zborovského památníku prvního a druhého zahraničního odboje a následně také při společném večerním programu. Ten byl zpestřen přehlídkou dobových uniforem československých i polských vojáků z období sedmidenní i Velké války. Vrcholem večera bylo promítání dosud nepublikovaných filmových záběrů ze sedmidenní války, které fundovaně okomentoval za autory unikátního filmu T. Rusek, jenž se spoluautorem filmu M. Lokajem vyvinul nebyvalé úsilí při lokaci hrobů a míst bojů sedmidenní války a společně také vytvořili další doprovodný program.

ČsOL nabídla účastníkům workshopu možnost zúčastnit se v sobotu 26. ledna jejich národní poutě. Ta vyrazila po stopách bojů sedmidenní války do polské části těšínského regionu. Zahájena byla exkurzí Cieszyna s výkladem o historii města a návštěvou míst spojených s působením dohodové komise roku 1919. Následoval pietní akt na hřbitově v Goleszówě u hrobů tří padlých československých legionářů těšících se příkladně péčí místní samosprávy. Velmi poutavá byla také prohlídka města Skoczowa, které se zhostil ředitel místní školy Wojciech Grzebielec, jenž provedl účastníky místy spojenými s bitvou u Skoczowa (30. ledna 1919). Doslova historickým okamžikem poté bylo setkání zástupců ČsOL s radními města a následný společný pietní akt na místních hřbitovech u hrobů padlých polských vojáků v sedmidenní válce. Dosud se totiž obě strany scházely výhradně při pietních aktech u pomníků padlých své strany, i proto se jednalo o velice silný moment pro všechny zúčastněné, jehož působivost byla zesílena autentickým zimmím počasím. Příkladný přístup města Skoczowa v této otázce je třeba vyzdvihnout. Národní pouť vyvrcholila v neděli 27. ledna velkým pietním aktem na hřbitově v Orlové u tamního památníku padlým v sedmidenní válce a dalšími menšími pietními akty (např. v Bohumině).

Organizátorům workshopu se podařilo na malém prostoru uspořádat velmi pestré a nad očekávání vydařené setkání konferenčního charakteru a otevřít diskuzi nad poměrně málo známými i kontroverzními tématy, o čemž svědčila poutavá diskuze. Vítaným gestem vůči publiku bylo zajištění konsektivního tlumočení cizojazyčných příspěvků do českého jazyka. Skutečnost, že veřejnost zcela zaplnila prostory Cent-

ra Pant a aktivně vystupovala v diskuzi, poukázala na velký zájem o tuto problematiku, která se dlouhodobě netěšila zájmu historiků a veřejných vědeckých institucí. Dosavadní historiografie se omezovala výhradně na diplomatické pozadí konfliktu a postrádala hlubší archivní a zejména komparativní výzkum. Výzkumu tématu také nepomohla skutečnost, že do 90. let se až na výjimky neměli historikové možnost k dané problematice vyjádřit a vzájemné antipatie spojené s jednostrannými výklady událostí vedly k často neuváženým sporům a hádkám vedeným osobami nepřístupnými jakémukoliv dialogu s druhou stranou. Celkově tak workshop demonstroval potřebu podobných setkávání a diskuze mezi českými, polskými i zahraničními historiky, když se ukázalo, že v rámci porozumění a spolupráce mezi oběma stranami se lze povznést nad jednostranné výklady a poskytnout komplexní obraz dějinných událostí postavený na práci s prameny a nikoliv na emocích, vzájemné nevráživosti a nepravdivých legendách. Velmi potěšující je také záměr pořadatelů vydat příspěvky ve formě anglickojazyčného sborníku a navázat na workshop mezinárodním konferenčním setkáním konaným na partnerské univerzitě v Katovicích. Ostatně skutečnost, že iniciativa ke konání workshopu vzešla z řad mladých českých a polských historiků, je příslibem do budoucna a snad i začátkem dlouhodobé oboustranné přínosné spolupráce.

Michal Kubica

Mezinárodní konference Česko-polské monetární vztahy. 8.–9. listopadu 2018, Kutná Hora.

V roce 2015 začala Filozofická fakulta Ostravské univerzity (dále OU) spolu s Nadací Silva Rerum Poloniarum, Akademii im. Jana Długosze w Czeszostowe a Ministerstvem kultury a národního dědictví Polské republiky participovat na projektu *Stopami Poláků ve střední Evropě*, jehož ústředním tématem je sledování kulturních a společenských stop polského etnika v českých zemích a rakouském (českém) Slezsku. Již po čtyři roky se zástupci univerzit pravidelně setkávají na tematických konferencích, kdy po Petrovicích, Vranově a Telči přišla na řadu tematicky vhodná Kutná Hora.

Konferenci zahájil Aleš Zářícký, ředitel Centra pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty (dále FF) OU. Na úvodní slova navázal Krzysztof Czajkowski, předseda Nadace Silva Rerum Poloniae a zdravici uzavřel poradce ministra kultury Polské republiky Michal Michalski. Dalšího hostitele, FF Univerzity Pardubice, která poskytla nádherně zrekonstruovaný Dačického dům v Kutné Hoře, zastoupil uvítacím příspěvkem její proděkan Pavel Panoch. Na konferenci prezentovalo své příspěvky celkem sedm odborníků z řad univerzitních profesorů, doktorů, vedoucích numismatických muzeálních sbírek a doktorandů. Přednášky akademiků probíhaly

v dopoledních hodinách a měly začít dle programu prezentací Roberta Antonína, děkana FF OU, který svou účast na konferenci musel ovšem zrušit.

Jako první tak vystoupil Borys Paszkiewicz (Fakulta historických a pedagogických věd Wroclawskiego Uniwersytetu) s tématem *Polské mince Václava II.* Po něm referovala Dagmar Grossmannová (Moravské zemské muzeum v Brně) o tématu *Zlaté mince grošového období v českých zemích.* Na ni navázala vystoupení Pawla Milejskiego a Roksany Wawrzczak (Fakulta historických a pedagogických věd Wroclawskiego Uniwersytetu) s názvy *Nálezy pražských grošů ve sbírkách Národního muzea ve Vilniusu a České mince z nalezišť ve Slezsku a Malopolsku jako odraz polsko-českých vztahů v raném středověku.*

Po přestávce na oběd představil Petr Vorel (FF Univerzity Pardubice) svou prezentaci *Polské třígroše v evropském peněžním oběhu na přelomu 16. a 17. století.* Na něj navázala Ilona Matejko-Peterka (Slezské zemské muzeum v Opavě), která přednesla referát na téma *Hlohovské kvartníky, charakteristika a jejich ideový a symbolický obsah.* Základní program konference pak ukončil Tomáš Krejčík (FF OU) přednáškou s názvem *Merkantilismus a tolarové období.*

Po následné přestávce byla slavnostně představena publikace *Polské mince, medaile a papírová platidla z muzeálních sbírek Moravského zemského muzea a Slezského zemského muzea* přítomných autorů Dagmar Grossmannové, Dagmar Kašparové (Morav-

ské zemské muzeum v Brně) a Ilony Matejko-Peterka (Slezské zemské muzeum v Opavě). Konference vyvrcholila vernisáží výstavy pod názvem *Česko-polská mincovní inspirace,* jež byla nainstalována ve vstupní arkádě Dačického domu a které se kromě všech výše jmenovaných, zúčastnil děkan FF Univerzity Pardubice Karel Rýdl.

Většina účastníků konference náleží mezi numismatické odborníky, proto byla na následující den připravena návštěva České mincovny v Jablonci nad Nisou. Proběhla prohlídka tvůrčích dílen a vyhrazených prostor střežených bankovní policií, kde se realizuje ražba, balení a dočasné skladování oběžných mincí České republiky. Právě zde měli možnost účastníci konference na okamžik zachytit budoucnost v podobě dvacetikorunové mince s datací 2019, která byla v době návštěvy ražena. Mincovnou prováděli výkonný ředitel Stanislav Bachtík a technolog výroby Josef Pazour. Na závěr prohlídky umožnilo vedení České mincovny navštívit depozitář, který obsahuje vše, co jablonecká mincovna zrealizovala za čtvrtstoletí své existence.

Projekt *Stopami Poláků ve střední Evropě,* který kontinuálně pokračuje dále, financuje grant Ministerstva kultury a národního dědictví Polské republiky a je jmenovitě uveden v českopolské mezivládní dohodě o spolupráci.

Petr Mada